

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г. С. Сковороди

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
СТУДЕНТІВ ПРИРОДНИЧОГО ФАКУЛЬТЕТУ**

Випуск 9

Харків
2016

У результаті проведених досліджень на території Данилівського господарства нами виявлено 15 видів ксилобіонтів ряду Coleoptera (жорсткокрилі), які належать до 3 родин: Scolytidae (короїди), Cerambycidae (вусачі), Buprestidae (златки). Найбільш чисельними були представники родини вусачі Cerambycidae –60%. Встановлено, що найбільшої шкоди завдають Короїди (Scolytidae) як у стадії личинки, так і у стані імаго. Златки (Buprestidae) при додатковому живленні обгризають листя. На стадії личинки найбільшої шкоди завдає рід Mesosa (Cerambycidae), інші віддають перевагу ослабленій деревині.

Додаткове живлення відмічене в 9 видів, з яких 46,6% живляться листям і черешками, 13% – заболонню. Найбільш шкодочинною у виявлених видів є личинкова стадія. Вивчення особливостей розвитку личинки показало, що 80% з виявлених видів заселяють стовбури діаметром 80-60 см.

Фенологічні спостереження показали значну розтягнутість строків льоту виявлених видів і, як наслідок заселення деревини спостерігається впродовж всього вегетаційного періоду.

Можливість своєчасного встановлювати ступені шкодочинності жуків ксилобіонтів дає змогу приймати заходи щодо зниження негативного впливу комах на посадки дубу. Детальне вивчення біологічних і екологічних особливостей шкідників дубу дає змогу своєчасно виконувати правила санітарного мінімуму та хімічного захисту лісу.

Кошель Наталія, Бондарець-Юзик Діана

БІОЛОГІЯ РОЗМНОЖЕННЯ СИНИЦІ ВЕЛИКОЇ (*Parus major* L.) В СОСНОВИХ ЦЕНОЗАХ ГЕТЬМАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ

Науковий керівник – к.б.н., доц. Чаплигіна А.Б.

Окремих представників родини синицеві (*Paridae*) ретельно вивчали протягом десятків років, а такий вид як синиця велика (*Parus major* L.), став практично модельним об'єктом досліджень у певних напрямках орнітології. Актуальність роботи полягає у вивченні деяких аспектів біології синиці великої, яка гніздиться на певній території ареалу - в Гетьманському національному природному парку. Оскільки це питання на даній території вивчено не повно, воно є актуальним.

Основною метою нашої роботи є вивчення розміру кладки та успішності розмноження синиці великої в репродуктивний період на території соснових ценозів Гетьманського НПП. Матеріали зібрані у весняно-літній період 2015 р. на території Гетьманського НПП в околицях села Кам'янка Тростянецького району Сумської області (50°22'55" N 35°04'16" E). Під спостереженням знаходилися 135 штучних гніздівель для дрібних горобцеподібних птахів стандартних розмірів з діаметром льотка 3-4 см, які перевірялися 5-6 разів протягом гніздового періоду.

Установлено, що у повних кладках (N=22) знаходиться від 4 до 11 яєць. З попередніх досліджень відомі випадки відкладання других кладок у тій самій гніздівлі та успішне виведення з них пташенят за один сезон розмноження (Бондарець та ін., 2015). Найчастіше на даній території зустрічаються десяти- (27,3%) та одинадцяти яйцеві (36,4%) кладки. Середній розмір кладки синиці великої в Гетьманському НПП складає $8,32 \pm 0,75$ яєць. В результаті проведених досліджень визначено, що середні розміри кладок послідовно скорочуються протягом всього сезону: від $10,33 \pm 0,67$ в другій декаді квітня до $6 \pm 0,15$ в другій декаді червня.

Найбільш продуктивною для синиці великої (*Parus major*) на території Гетьманського НПП відзначено третю декаду квітня (58,99 % від вихідного числа яєць), а

найменш – другу декаду травня (1,44 % від вихідного числа яєць). Дослідивши залежність продуктивності від розміру кладки виявлено, що найпродуктивнішими були десятийцеві кладки (96,25% від вихідного числа яєць), а найменш продуктивними дво- та трійцеві (по 63,63 та 66,66 % від вихідного числа яєць відповідно).

Приваблення у бори такого виду як синиця велика, а також інших птахів-дуплогніздників, збільшення їх щільності у соснових насадженнях сприятиме збереженню багатовікових деревостанів та зростанню біологічного різноманіття. Такі заходи радимо проводити шляхом розвішування штучних гніздівель у борах, а також введенням у монокультури сосни листяних порід деревостану та чагарників.

Левицька Любов

РОЗМІР КЛАДКИ ТА УСПІШНІСТЬ РОЗМНОЖЕННЯ МУХОЛОВКИ БІЛОШИЙОЇ (*Ficidula albicollis* Temm.) НА ТЕРИТОРІЇ ГЕТЬМАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ

*Наукові керівники – к. б. н., доцент А.Б. Чаплигіна
к.б.н., ст. викл. Н.О. Савинська*

На території України дослідження біології та екології мухоловки білошиїої приурочені більшою мірою до листяних та мішаних лісів (Савинська, 2013). На території хвойних лісів подібні дослідження не проводились. Біотоп має значний вплив на життя та розмноження птахів, тому дослідження особливостей розмноження мухоловки білошиїої на природо-заповідних територіях соснових ценозів є досить актуальними.

Основною метою нашої роботи є вивчення розміру кладки та успішності розмноження мухоловки білошиїої в репродуктивний період у соснових ценозах на природо-заповідній території.

Матеріали зібрані у весняно-літній період 2015 р. на території Гетьманського національного природного парку в околицях села Кам'янка Тростянецького району Сумської області (50°22'57" N 34°55'34" E). Під спостереженням знаходилися 139 штучних гніздівель для дрібних горобцеподібних птахів, які перевірялися 5-6 разів протягом гніздового періоду.

Установлено, що у повних кладках (N=43) знаходиться від 4 до 8 яєць. Переважали шести- (34,88%) та семийцеві (34,88%) кладки. Середній розмір кладки складав $6,37 \pm 0,08$ яєць. Середній розмір кладок зменшувався протягом репродуктивного сезону: від $7,00 \pm 0,65$ в першій декаді травня до $4,60 \pm 0,55$ в першій декаді червня.

Найбільшою продуктивністю мухоловки білошиїої на території Гетьманського НПП відзначається перша декада травня – 76,35 % від вихідного числа яєць, а найменшою – перша декада червня 50,00 % від вихідного числа яєць. Досліджуючи залежність продуктивності від розміру кладки виявлено, що найпродуктивнішими виявилися восьмийцеві кладки – 91,07% від вихідного числа яєць, а найменш продуктивними чотирьох- та шести яйцеві – по 50 % від вихідного числа яєць.

Основними причинами загибелі потомства мухоловки білошиїої є ембріональна смертність – 11,40 % від вихідної кількості. Значна частка потомства загинула з невідомих причин – 7,28 %. Від хижаків постраждало 2,53 %, через антропогенний вплив (відбирали яйця для аналізу на важкі метали) – 1,58 % і через затримку в рості – 0,95 %.